

İlyas TEKİN

Eğitimci/Yazar (E.Milli Eğt.Md)

GİRİŞ: Bir önceki yazımızda; **Yusuf** (as)’in kardeşleri tarafından kuyuya atılması, oradan kurtarılıp köle olarak satılması, **Mısır**’da kölesi olduğu bakanın hanımının ona âşık olması üzerine **Züleyha**’nın kadınları çağırıp ikramda bulunması ve kadınların elma soyarken **Yusuf** (as)’i görünce ellerini kesmelerini anlatmıştık. Kaldığımız yerden devam ediyoruz.

a) “Onların isteklerini yapmaktansa, hapis daha iyidir!”

Yemeğe katılan kadınlar, **Yusuf** (as)’in güzelliği karşısında şaşırdılar, onu büyüttüler ve: *“Hâşâ, bu beşer değil, olsa olsa üstün bir melektir.”* dediler.

Bu defa da kadınların **Yusuf** (as)’i görünce ellerini kestikleri haberi, şehirde etrafa yayıldı, çeşitli yorumlar yapıldı. Bütün deliller lehinde olmasına rağmen, bakan ve arkadaşları dedikoduyu kesmek için **Yusuf** (as)’i, suçsuz yere hapse attılar.¹

Zaten bakanın hanımı, istediğini yapmadığı takdirde, onun hapse atılacağını kadınlara ve kocasına söylemişti.² Ama buna rağmen **Yusuf** (as), asla kadına ve nefesine uyup onun isteğini yerine getirmede ve haramı işlemektense hapse atılmayı tercih etti. Bu da herkesin yapabileceği bir iş değildir!

Kur’an-ı Kerim’den:

“Yusuf;

‘-Rabbim, zindan benim için bunların istediklerini yapmaktan daha iyidir. Eğer tuzaklarını benden uzaklaştırmazsan onlara meyleder ve cahillerden olurum.’ dedi.”³

“Rabbi onun duasını kabul etti ve kadınların hilesini uzaklaştırdı. Çünkü O, çok iyi işiten ve pekiyi bilendir.”⁴

b) Zindanda hak dini anlatması:

Yusuf (as) haksız yere hapse atıldı; “Onunla beraber iki delikanlı daha hapse girdi. Onlardan biri dedi ki:

‘Ben (rüyada) şarap sıkıldığımı gördüm.’

Diğeri de: *‘Ben de başımın üstünde kuşların yemekte olduğu bir ekmek taşıdığımı’ gördüm. Bunun yorumunu bize haber ver. Çünkü biz senin iyilerden olduğunu görüyoruz.*”⁵

Müfessirlerin beyanına göre; bu gençlerden şarap sıkıldığını gören, **Mısır** hükümdarı **Reyyan bin Velid**’in⁶ sakisi (su-içki sunanı), diğeri de aşçısı imiş ve hükümdara karşı sûikasde buluncakları haber verildiği için hapse atılmışlardı.⁷

Yusuf (as), kuyuya atıldığı zaman olduğu gibi hapse girdiğinde de **Cebrail** (as) kedisine geleerek halini sorduğu ifade ediliyor.⁸

Yusuf (as) zindanda arkadaşlarının rüyalarını yorumlamadan önce onlara hak dini ve peygamberliğini bildirdi. Bu O’nun ilk davetiydi.⁹

Yusuf (as), bu ilimleri nereden ve nasıl öğrendiğini soran gençlere, **“kâhin ve müneccim olmadığını ve bu bilgilerin Allah (cc) tarafından kendisine öğretildiğini”** anlattı. Gençlerin bu iyi niyetinden istifade ederek onlara tevhit dinini tebliğ etmeye çalışarak kendisinin hak din üzere olduğunu, **Mısırlıların** ise yanlış yolda olduklarını bildirdi.¹⁰

İşte âyeti kerimeler:

“Onlara şöyle diyordu:

*‘Size yedirilecek yemek size gelmeden önce, onun ne olduğunu mutlaka size haber vereceğim. Bu, Rabbimin bana öğrettiklerindendir. Şüphesiz ben, Allah’a inanmayan ve ahireti inkâr eden bir kavmin dinini bıraktım.’*¹¹

*“Atalarım İbrahim, İshak ve Yakub’un dinine uydum. Allah’a herhangi bir şeyi ortak koşmamız bize yakışmaz. Bu, Allah’ın bize ve insanlara olan lütfundandır. Fakat insanların çoğu şükretmezler.”*¹²

Burada **Yusuf** (as)’in bir özelliğine de işaret ediliyor. O’nun aziz bir peygamber olması ve bir soydan bir sıra fasılasız gönderilen dört peygamberin dördüncüsü olmasıdır ki, beşer tarihinde görülmemiştir. **İbrahim, İshak, Yakup ve Yusuf** (aleyhimu’s-salam).¹³

‘Ey zindan arkadaşlarım, ayrı ayrı (çeşitli, uydurma) ilahlar mı daha iyidir, yoksa gücüne karşı durulamaz olan bir tek Allah mı?’¹⁴

‘Siz Allah’ı bırakıp da taptıklarınız, sizin ve atalarınızın taktığı birtakım isimlerden başka bir şey değildir. Allah onlar hakkında hiçbir delil indirmemiştir. Hüküm, yalnız ve ancak Allah’a aittir. O, size kendisinden başka hiçbir şeye ibadet etmemenizi emretmiştir. İşte doğru din budur. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler.’¹⁵

Alınacak ders; demek ki hapiste bile iyi işler yapmak mümkündür. İnanan insan orada bile hakkı anlatır, iyi örnek olur ve güven verirse başarılı olur.

Daha sonra arkadaşlarının rüyalarını şöyle tabir etti. Kur’an-ı Kerim’den:

‘Ey zindan arkadaşlarım, biriniz (sakisi) efendisine şarap sunacak, diğeri (aşçısı) ise asılacak ve kuşlar başından yiyecektir.’¹⁶

Bu yorumdan korkan gençlerin, *‘biz hakikaten öyle bir rüya görmedik, ancak bir şaka olmak üzere öyle söyledik.’* demeleri üzerine Yusuf (as): *‘hakkında yorum istediğiniz iş kesinleşmiştir.’* dedi.¹⁷

c) Kralın rüyası:

Mısır kralı, öyle bir rüya gördü ki yüce Allah (cc) onun rüyasını Yusuf (as)’in çıkışına sebep kıldı. Kralın rüyası çok ilginçti ve yorumu da zordu. Çevresinde bulunan seçkin ve bilgin zatlara çağırıp yorumunu sordu ama hiç kimse bilemedi.¹⁸

Kur’an-ı Kerim’den:

‘Kral;

‘ben (rüyada) yedi zayıf ineğin yediği, yedi semiz inek gördüm.

Ayrıca yedi yeşil başak ve bir o kadar da (yedi) kuru başak gördüm.

Ey ileri gelenler! Eğer rüya yorumlamayı biliyorsanız, benim rüyamı da bana yorumlayınız.’ dedi.¹⁹

‘Etrafındaki ileri gelenler: ‘Bunlar karma karışık rüyalar. Biz böyle rüyaların yorumunu bilemeyiz.’ dediler.’²⁰

‘(Zindandaki) iki kişiden kurtulmuş olanı, nice zaman sonra (Yusuf’u) hatırladı ve

‘-Ben size onun yorumunu haber veririm, beni hemen (zindana) gönderin.’ dedi.’²¹

Bu kişinin hükümdarın sakisi olduğu ve Yusuf (as)’i *‘çok bilgili, âlim, fadıl ve salih bir insan’* olarak methettiği belirtiliyor.²²

O kişi zindana gitti ve Yusuf (as)’a dedi ki:

‘Ey doğru sözlü (arkadaş) Yusuf, (rüyada görülen) yedi zayıf ineğin, yedi semiz ineği yemesi ile yedi yeşil başak ve bir o kadar (da yedi) kuru başak nedir? Bize yorumla, açıkla. Ümit ederim ki, (isabetli yorumunla) insanlara dönerim de belki onlar da doğruyu (ve senin kıymetini) bilirler.’²³

Yusuf (as) rüyayı yorumladı ve şöyle dedi:

‘-Yedi yıl âdetiniz üzere ekin ekersiniz. Sonra da yiyeceklerinizden az bir miktar hariç, biçtiklerinizi başağında (stok edip) bırakacaksınız.’²⁴

Sonra bunun ardından, saklayacaklarınızdan az bir miktar (tohumluk) hariç, o yıllar için biriktirdiklerinizi yiyip bitirecek yedi kurak yıl gelecek.’²⁵

Sonra bunun ardından da bir yıl gelecek ki, o yılda insanlara (Allah tarafından) yardım olunacak ve o yılda (bol rızka kavuşup meyve suyu ve yağ) sıkacaklar.’²⁶

Yani bol bol sebze ve meyvelere kavuşacaklar; üzüm, hurma, zeytin ve susam gibi nimetleri sıkarak sularından faydalanacaklar. Bu bolluk senesine dair rüyada bir işaret yoktur. Yusuf (as) bunu sadece bir vahiy ile onlara müjdelemiştir.²⁷

d) Kralın onu saraya daveti:

Zindandan kurtulan arkadaş rüyayı Yusuf (as)’a yorumlattı; sonra da onun bu yorumunu krala ulaştırdı. Yorum kralın hoşuna gitti, Yusuf (as)’i sarayına davet etti:

‘Onu bana getirin, dedi. Yusuf’a elçi geldi.’²⁸

Yusuf (as), bütün bu yapılanlara rağmen zerre kadar sarsılmadığı gibi büyüklük ve nezaket gösterdi; suçsuzluğunu ispat etmek istedi.

Zira kral çağırırsa da onun için suçsuz olması daha önemliydi.²⁹

Gelen elçiye şöyle dedi:

‘Efendine dön de ona: Ellerini kesen o kadınların derdi ne idi, diye sor. Şüphesiz benim Rabbim onların hilesini çok iyi bilendir.’³⁰

Burada çok önemli bir hususa işaret ediliyor; o da şudur:

Bir insanın üzerine atılı bulunan ithamdan/iftiradan kurtulması için çalışması vaciptir. İnsanın üzerine atılı bulunan itham/iftiradan kurtulması, önemli makamlara gelmesinden daha önemlidir.³¹

Bunun üzerine kral kadınlara dedi ki:

‘-Yusuf’un nefsinden murat almak istediğiniz zaman derdiniz neydi?’

“Kadınlar: ‘-Hâşâ! Allah için biz onun hiçbir kötülüğünü bilmiyoruz.’ dediler.”

“Bakanın hanımı da: ‘Şimdi gerçek, ortaya çıktı. Aslında onun nefsinden ben murat almak istedim. Şeksiz-şüphesiz Yusuf doğru söyleyenlerdendir.’ dedi.”³²

Herkes, onun dürüst, güvenilir, güzel ahlak sahibi ve iffetli bir genç olduğunu tasdik etti.

“Bunun üzerine Yusuf: ‘Benim böyle yapmam, bakanın yokluğunda, benim ona hıyanet etmediğimi ve Allah’ın hainlerin tuzaklarını başarıya ulaştırmayacağını (herkesin) bilmesi içindir.’ dedi.”³³

Kral da herkes gibi onun suçsuz olduğuna inandı ve onu sarayına çağırdı. Böylece çile tamamlandı. Kuyuya atılmakla başlayan çileli hayat, zindanda sonuçlandı. Hapisten çıkarken kapısına şöyle yazdı:

“Burası belalar konağı, diriler kabri, düşman şemateti (birinin başına gelen bela ve kederden düşmanlarının sevinip sevinç göstermeleri)³⁴ ve dostlar tecrübesidir!”³⁵ Zindan Yusuf (as)’dan nur aldı. Adı da “Medrese-i Yusufiyye” (Yusuf medresesi) kaldı. Şimdi nurlanacak yer saraydı.³⁶

Yine Kur’an-ı Kerim’den:

Kralın emri şöyle idi:

”Yusuf’u bana getirin, onu kendime has (müsteşar) edineyim.”³⁷

Yusuf (as) kralın yanına getirildi. Yanına girmeden İbranice şöyle dua etti:

“Yâ Rab, hayrınla senden bunun hayrını dilerim, bunun ve başkasının şerrinden senin izzetine ve kudretine sığınırım.” Girerken de Arapça selam verdi.³⁸

Yusuf (as) da kral da çok lisan biliyordu, fakat kral kendi dili üzerine konuştu ve o da konuştuğu dili anladı ve cevap verdi. Kral, onun çok lisan bilmesinden ayrıca memnun oldu ve anlaştılar.³⁹

“Kral dedi ki: Şüphesiz bugün sen yanımızda yüksek makam sahibi ve güvenilir birisin.”⁴⁰

Kral, gördüğü rüyanın yorumunu bizzat **Yusuf (as)**’dan dinlemek istedi.⁴¹

O da yukarıda bahsedilen rüya hakkındaki yorumunu anlattı ve özetle şöyle dedi:

“Bu bolluk senelerinde çok ziraat yaptırırınız, depolar yaptırarak mahsulleri buralarda toplatırsınız; kıtlık seneleri gelince, bunları satar ve hazineye büyük bir servet sağlamış olursunuz.”⁴²

e) “Beni hazinelerin başına getir!”

Bu arada **Mısır Azizi** (Hazineleri Bakanı) **Kıtfır/kutfır**, vefat etmişti. Kral,

“Peki, bana bu işi kim yapıverecek?” diye sorunca;⁴³

“Yusuf:

‘-Beni ülkenin hazinelerinin başına getir! Çünkü ben onları çok iyi korurum ve bu işi iyi bilirim.’ dedi.”⁴⁴

“Böylece Yusuf’a, dilediği yerde oturmak üzere ülkede imkân ve iktidar verdik. Biz rahmetimizi istediğimize veririz ve iyi davrananların mükâfatını zayi etmeyiz.”⁴⁵

Bütün **Mısır**, **Yusuf (as)**’in idaresine ve tasarrufuna verildi. Kral kendi yetkilerini dahi kullanmasına müsaade etti. Tüm **Mısır**’a adalet getirdi, çok güzel işler yaptı. Erkek kadın herkes onu çok sevdi. Kral ve insanların çoğu Müslüman oldu.⁴⁶ Bu, dünyadaki mükâfatı! Ahiretteki ise;

“İman edip de (kötülüklerden) sakınanlar için ahiretteki mükâfat daha hayırlıdır.”⁴⁷

Alınacak ders; işler her zaman iyi gitmeyebilir. Hayat inişli-çıkışlıdır. Bolluk ve bereket yıllarında yokluk ve kıtlığı da düşünmek ve mutlaka hazırlıklı olmak gerekir. İşini bilenler buna riayet eder ve yokluk/kıtlık zamanı sıkıntı çekmezler; tedbirli olmayanlar ise sıkıntı çeker ve başkalarına da muhtaç olurlar!

f) Talip olmak yerine matlup olabilmek!

Burada hemen: “*Beni ülkenin hazinelerinin başına getir!*” diyerek bakanlık istemesi, farklı yorumlara sebep oldu. Pek çok tefsirde yer alan yorumları, özellikle **Hamdi Yazır**, özetlemiştir. Sevgili peygamberimiz de: “*Allah rahmet eylesin, Kardeşim Yusuf, ‘beni ülkenin hazinelerinin başına getir’ demeseydi, o anda iş başına getirilecekti. Fakat bu onu bir sene geciktirdi.*’ buyurmuştur. Yani talip olmak yerine matlup olmak daha evladır.⁴⁸

Yine pek çok tefsirde yer alan görev talep etmenin fikhî hükmünü de merhum **Hamdi Yazır**’dan dinleyelim:

“Ehliyeti-liyakati olmayanlara velayet (valilik-yöneticilik vermek) haramdır; tefvizi (görev verme) de haram, talebi de haram, kabulü de haramdır. Ehliyeti olanlara kabul caiz; talep mekruhtur. Meğerki taayyün etmiş olsun, yani o işe ondan başka ehil bulunmasın, o vakit talep vacip bile olur. İşte Hz. Yusuf da Allah tarafından görevli olduğu hak ve adaletin ahkâmını icraya bir yol bulmak için bu talebiyle o vecibenin ifasına çalışmıştır.”⁴⁹

Ne kadar güzel özetlemiş! Devlet makamları birer emanettir. Emanet ve adalet ruhla ceset gibidir. Adalet, ehliyet, liyakat ve tecrübenin ne kadar önemli olduğu açıktır. Meydana gelen üzücü olayların ve kazaların çoğunun temelinde, ehliyet ve liyakati olmadığı ve şartları tutmadığı halde, hak etmedikleri makamlara balıklama atlayan kifayetsiz muhterislerin makam hırsı yattığı anlaşılmaktadır! İnsanların hataları, asla kadere yüklenemez! İnsanların tedbir alıp almayacakları da kaderin içinde vardır.

g) “Firavun” değil “melik”

Buradaki âyeti kerimelerde “**Melik**” ve “**Aziz**” tabirleri kullanılıyor. **Melik**, kral-hükümdar; **Aziz** ise, krala yakın bakan demektir. Oysa eski **Mısır** krallarına “**Firavun**” denirdi. Kur’an-ı Kerim’de de geçer. Ancak burada “**Firavun**” denilmeyip “**Melik**” denilmesi, genelde “**Firavun**”un zulüm ile meşhur olmasındandır. Hâlbuki melik: “*Yusuf’u bana getirin, onu kendime has (müsteşar) edineyim.*” demesiyle bir merhamet ve nezaket göstermişti. Böylece onun **Firavun** olmadığına işaret edilmiştir. Nitekim **Mücahid**’den melikin Müslüman olduğu nakledilmiştir.⁵⁰

Sonuç olarak bu melik, kıymet bilen bir kişi olup daha görmeden **Yusuf** (as)’in kemalatına inanmıştı.⁵¹ Demek ki, **Yusuf** (as)’in tabi tutulduğu bütün imtihanlardan başarıyla çıkması, dürüstlüğü ve dindarlığı ile örnek olması, insanların ve kralın da Müslüman olmasına sebep olmuştu. Bugün de iyi örnek olup güven verilirse, aynı sonuç alınabilir. Sözden çok uygulama önemli. Günümüzdeki sıkıntı da buradan kaynaklanmaktadır.

Yusuf (as)’a isteği verildi. Artık o, çok önemli bir vezirdi. Tam olarak o zaman **Mısır**’a yerleşmiş, dürüstlüğü, güzel ahlak sahibi ve iffetli oluşunun mükâfatını görmüştü. Peygamberliği yanında devlette de önemli bir makama kavuşmuştu.⁵²

Alınacak ders; Allah Teâlâ bir kuluna yardım ederse, bir şekilde sebep halk eder; kimsenin yorumlayamadığı kralın rüyasını zindandaki kuluna yorumlattırır ve bu sebeple onu zindandan kurtarır, üstelik hazine bakanlığına da getirir.

h) Kıtık yılları:

Yusuf (as) tarıma çok önem verdi, üretimi artırdı. İhtiyaç fazlası ürünleri depoda biriktirdi. **Mısır** ve çevresinde beklenen yedi kıtlık yılı geldi. Bu sefer saklanan ürünleri yemeye ve ihraç etmeye başladılar. **Mısır** dışındaki ülkelerin yiyeceği tükendi. Her taraftan yiyecek almak için ardı arkası kesilmeyen kervanlar **Mısır**’a geliyordu.⁵³

Yakup (as)’in oğulları da yiyecek almak için **Mısır**’a gidiyordu. Fakat kardeşleri, **Yusuf** (as)’in öz kardeşi **Bünyamin**’i babalarının yanında bırakmışlardı.⁵⁴

Kur’an-ı Kerim’den:

“(Derken) Yusuf’un kardeşleri (Mısır’a) gelip yanına girdiler. Yusuf onları tanıdı, onlar ise Yusuf’u tanı mıyorlardı.”⁵⁵

Kuyuya atıldığında **Cebrail** (as) yanına gelerek bu durumu kendisine haber vermişti ve bu sûrenin 15. âyeti kerimesiyle buna işaret edilmişti.⁵⁶

“Yusuf, onların yüklerini hazırlatınca dedi ki: Sizin baba bir kardeşinizi (Bünyamin’i) de bana getirin.”⁵⁷

“Eğer onu (Bünyamin’i) bana getirmezseniz, artık benim yanımda size verilecek tek ölçek (erzak) bile yoktur ve bir daha bana yaklaşmayın.”⁵⁸

“Kardeşleri: *‘Onu babasından istemeye çalışacağız, kuşkusuz bunu yapacağız.’* dediler.”⁵⁹

“Yusuf, adamlarına dedi ki: Onların ödedikleri erzak bedellerini yüklerinin içine koyun. Umulur ki ailelerine varınca, onu anlarlar da belki yine dönüp gelirler.”⁶⁰

“Onlar, babalarına döndüklerinde, *‘Ey babamız! Bize artık erzak verilmeyecek. Kardeşimizi (Bünyamin’i) bizimle gönder ki ölçüp alalım. Onu biz elbette koruruz’* dediler.”⁶¹

“Yakup onlara, *‘Onun hakkında size ancak, daha önce kardeşi (Yusuf) hakkında güvendiğim kadar güvenebilirim! Allah en hayırlı koruyucudur ve O, merhametlilerin en merhametlisidir.’* dedi.”⁶²

“Yüklerini açıp ödedikleri erzak bedellerinin kendilerine geri verildiğini gördüler. *‘Ey babamız! Daha ne istiyoruz? İşte ödediğimiz bedeller de bize geri verilmiş. Onunla yine ailemize yiyecek getirir, kardeşimizi korur ve bir deve yükü erzak da fazladan alırsız. Çünkü bu (getirdiğimiz) az bir miktardır.’* dediler.”⁶³

Babaları: *“Kuşatılıp çaresiz durumda kalmanız hariç, onu bana geri getireceğinize dair Allah adına sağlam bir söz vermedikçe, onu sizinle göndermem, dedi. Ona güvencelerini verdiklerinde, Allah söylediklerimize vekildir, dedi.”*⁶⁴

Sonra, *‘Ey oğullarım! Bir kapıdan girmeyin, ayrı ayrı kapılardan girin. Ama Allah’tan gelecek hiçbir şeyi sizden uzaklaştıramam. Hüküm ancak Allah’ındır. Ben O’na tevekkül ettim. Tevekkül edenler de yalnız O’na tevekkül etsinler’* dedi.”⁶⁵

Bir kapıdan değil de ayrı ayrı kapılardan girmelerini söylemesinin sebebi, fazla dikkat çekmemeleri ve göz değmesi/nazardan sakınmaları içindi. Göz değmesi/nazar vardır. Tefsirlerde bu konuda geniş malumat verilmektedir.⁶⁶

Tevekkül; bir iş konusunda yapılması gereken her şeyi yaptıktan/tedbir aldıktan sonra, o işin sonucunu Allah’a (cc) havale ederek O’na güvenmektir.

Bir kapıdan değil de değişik kapılardan girmelerini tavsiye etmesi, bir tedbirdi. Her ihtimale karşı gerekli her türlü tedbiri almak, insanların görevidir.⁶⁷

“Babalarının emrettiği gibi (ayrı kapılardan Mısır’a) girdiklerinde (onun emrini yerine getirdiler. Fakat) bu, Allah’tan gelecek hiçbir şeyi onlardan uzaklaştıracak değildi.

Sadece Yakup, içindeki bir dileği açığa vurmuş oldu. Şüphesiz o, biz kendisine öğrettiğimiz için bilgi sahibidir. Fakat insanların çoğu bilmezler.”⁶⁸

“Yusuf’un yanına girdiklerinde; o kardeşini (Bünyamin’i) yanına aldı ve *‘bilesin ki, ben senin kardeşinim. Onların yaptıklarına artık üzülme!’* dedi.”⁶⁹

SONUÇ: Hapiste de insanlara örnek iyi işler yapılabilir. Tebliğ ve irşat için sözden ziyade, yaşamak/uygulamak etkili olur. Günümüzde en büyük eksiklik bu olsa gerek!

Rüya ve nazar değmesi vardır. Sadece peygamberlerin rüyası vahiy sayılır. İnsanların rüyaları, rahmanî olabileceği gibi, şeytanî de olabilir ve insandan insana değişebilir. Yani uyanırken yalan söyleyen insanların, uyurken gördüğü rüyalarına nasıl inanılır? (Ayrı bir konudur.)

Devlet makamları birer emanettir. Emanet ve adalet ayrılmaz bir bütündür. Emanetin ehline verilmesi, yüce Allah’ın (cc) emridir.⁷⁰ Ehliyet ve liyakati olmayanların hak etmedikleri makamları istemeleri haram olduğu gibi, o makama getirilmeleri ve o görevi kabul etmeleri de haramdır.

Gerekli her türlü tedbiri almak insanların görevidir. İnsanların kusur, ihmal ve hataları kesinlikle kadere yüklenemez!

Gelecek sayıda; üzüntü ve gözyaşından kör olan **Yakup** (as)’in gözlerinin, **Yusuf** (as)’in gönderdiği gömleği yüzüne sürmesiyle açılması ve ailece **Mısır’a** gitmelerini izah edeceğiz.

1- Yusuf sûresi /12, âyet: 35.

2- Yusuf sûresi /12, âyet: 25, 32.

3- Yusuf sûresi /12, âyet: 33.

4- Yusuf sûresi /12, âyet: 34.

5- Yusuf sûresi /12, âyet: 36.

6- Bkz. Râzî, Mefâtîhu’l-Gayb, Beyrut 1981-1401, c: 18, s: 136; Mâturîdî, Ebû Mansur, Tefsîrü’l-Mâturîdî, Tefsîru ehli’s-sünneti’l-kâmil, S. Arabistan, s: 238/6; Zemahşerî, el-Keşşâf, Riyad 1418-1998, c: 3, s: 288; Taberî, Câmiul-beyân an te’vîli Âyi’l-Kur’an, Kahire tarihsiz, c: 16, s: 95; Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân Tefsiri, İstanbul 1969, c: 4, s: 257; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur’an Dili, İstanbul 1971, c: 4, s: 2875; Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur’an-ı Kerim’in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 3, s: 1566.

7- Bkz. Râzî, Mefâtîhu'l-Gayb, Beyrut 1981-1401, c: 18, s: 137; Mâturîdî, Ebû Mansur, Tefsîrû'l-Mâturîdî, Tefsîru ehli's-sünneti'l-kâmil, S. Arabistan, s: 238/6; Zemahşerî, el-Keşşâf, Riyad 1418-1998, c: 3, s: 283, 286; Taberî, Câmiul-beyân an te'vîli Âyi'l-Kur'an, Kahire tarihsiz, c: 16,s: 94-101; Kurtubî, el-Câmiğû li ahkâmil- Kur'an, Beyrut 1427-2006, c: 11, s: 345, 348; Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 268; Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân Tefsiri, İstanbul 1969, c: 4, s: 257, 258, 262; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 4, s: 2870; Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 3, s: 1561-1562.

8- Bkz. Taberî, Câmiul-beyân an te'vîli Âyi'l-Kur'an, Kahire tarihsiz, c: 16,s: 231; Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân Tefsiri, İstanbul 1969, c: 4, s: 264.

9- Zemahşerî, el-Keşşâf, Riyad 1418-1998, c: 3, 284; Taberî, Câmiul-beyân an te'vîli Âyi'l-Kur'an, Kahire tarihsiz, c: 16,s: 94-101; Kurtubî, el-Câmiğû li ahkâmil- Kur'an, Beyrut 1427-2006, c: 11, s: 248; Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 268; Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân Tefsiri, İstanbul 1969, c: 4, s: 259; Çakan, İ. Lütfi-Solmaz N.Mehmet, Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi, İstanbul 2008, s: 127-128.

10- Bkz. Râzî, Mefâtîhu'l-Gayb, Beyrut 1981-1401, c: 18, s: 140; Zemahşerî, el-Keşşâf, Riyad 1418-1998, c: 3, s: 284; Taberî, Câmiul-beyân an te'vîli Âyi'l-Kur'an, Kahire tarihsiz, c: 16,s: 94-101; Kurtubî, el-Câmiğû li ahkâmil- Kur'an, Beyrut 1427-2006, c: 11, s: 248; Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 268; Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân Tefsiri, İstanbul 1969, c: 4, s: 259-260; Çakan, İ. Lütfi-Solmaz N.Mehmet, Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi, İstanbul 2008, s: 127-128.

11- Yusuf sûresi /12, âyet: 37.

12- Yusuf sûresi /12, âyet: 38.

13- Bkz.ez-Zebidî, Tecrîdi Sarîh T, mütercim: Kâmil Miras, Ankara 1980, c: 9, s: 213.

14- Yusuf sûresi /12, âyet: 39.

15- Yusuf sûresi /12, âyet: 40.

16- Yusuf sûresi /12, âyet: 41. Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 268.

17- Yusuf sûresi/12, âyet: 41. Bkz. Râzî, Mefâtîhu'l-Gayb, Beyrut 1981-1401, c: 18, s: 146; Mâturîdî, Ebû Mansur, Tefsîrû'l-Mâturîdî, Tefsîru ehli's-sünneti'l-kâmil, S. Arabistan, s: 242/6; Zemahşerî, el-Keşşâf, Riyad 1418-1998, c: 3, s: 286; Taberî, Câmiul-beyân an te'vîli Âyi'l-Kur'an, Kahire tarihsiz, c: 16,s: 107-109; Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 268; Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân Tefsiri, İstanbul 1969, c: 4, s: 262; Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 3, s: 1566; Bkz. ez-Zebidî, Tecrîdi Sarîh T, mütercim: Kâmil Miras, Ankara 1980, c: 9, s: 140-141.

18- Bkz. Mâturîdî, Ebû Mansur, Tefsîrû'l-Mâturîdî, Tefsîru ehli's-sünneti'l-kâmil, S. Arabistan, s: 246/6; Zemahşerî, el-Keşşâf, Riyad 1418-1998, c: 3, s: 288-289, 290-291;

Taberî, Câmiul-beyân an te'vîli Âyi'l-Kur'an, Kahire tarihsiz, c: 16,s: 116; Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 269; Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân Tefsiri, İstanbul 1969, c: 4, s: 265-268; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 4, s: 2862-2869; Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 3, s: 1568.

19- Yusuf sûresi /12, âyet: 43.

20- Yusuf sûresi /12, âyet: 44.

21- Yusuf sûresi /12, âyet: 45.

22- Bkz. Râzî, Mefâtîhu'l-Gayb, Beyrut 1981-1401, c: 18, s: 152; Mâturîdî, Ebû Mansur, Tefsîrû'l-Mâturîdî, Tefsîru ehli's-sünneti'l-kâmil, S. Arabistan, s: 247/6; Zemahşerî, el-Keşşâf, Riyad 1418-1998, c: 3, s: 288-289; Taberî, Câmiul-beyân an te'vîli Âyi'l-Kur'an, Kahire tarihsiz, c: 16,s: 119-130; Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 269; Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân Tefsiri, İstanbul 1969, c: 4, s: 268; Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 3, s: 1559.

23- Yusuf sûresi /12, âyet: 46.

24- Yusuf sûresi /12, âyet: 47.

25- Yusuf sûresi /12, âyet: 48.

26- Yusuf sûresi /12, âyet: 49.

27- Bkz. Mâturîdî, Ebû Mansur, Tefsîrû'l-Mâturîdî, Tefsîru ehli's-sünneti'l-kâmil, S. Arabistan, s: 250/6; Zemahşerî, el-Keşşâf, Riyad 1418-1998, c: 3, s: 293; Taberî, Câmiul-beyân an te'vîli Âyi'l-Kur'an, Kahire tarihsiz, c: 16,s: 130-132; Kurtubî, el-Câmiğû li ahkâmil- Kur'an, Beyrut 1427-2006, c: 11, s: 266-267; Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 269; Komisyon, Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meâli, Komisyon, Medine 1992, s: 240.

28- Yusuf sûresi /12, âyet: 50.

29- Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 4, s: 2871-2872.

30- Yusuf sûresi /12, âyet: 50.

31- Bkz. Zemahşerî, el-Keşşâf, Riyad 1418-1998, c: 3, s: 294; Taberî, Câmiul-beyân an te'vîli Âyi'l-Kur'an, Kahire tarihsiz, c: 16,s: 133-142; Kurtubî, el-Câmiğû li ahkâmil- Kur'an, Beyrut 1427-2006, c: 11, s: 372-373; Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 269.

32- Yusuf sûresi /12, âyet: 51.

33- Yusuf sûresi /12, âyet: 52.

34- Sâmî, Şemsettin, Kamûs-i Türkî, Tercüman Gazetesi, İstanbul 1985, s:1261.

35- Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 4, s: 2876-2877.

36- Çakan, İ. Lütfi-Solmaz N.Mehmet, Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi, İstanbul 2008, s: 127-129.

37- Yusuf sûresi /12, âyet: 54.

38- Râzî, Mefâtîhu'l-Gayb, Beyrut 1981-1401, c: 18, s: 162; Zemahşerî, el-Keşşâf, Riyad 1418-1998, c: 3, s: 299; Kurtubî, el-Câmiğû li ahkâmil- Kur'an, Beyrut 1427-2006, c: 11, s: 378; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul

1971, c: 4, s: 2876-2877; Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 270; Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân Tefsiri, İstanbul 1969, c: 4, s: 277.

39- Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 270.

40- Yusuf sûresi /12, âyet: 54.

41- Zemahşerî, el-Keşşâf, Riyad 1418-1998, c: 299; Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 270; Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân Tefsiri, İstanbul 1969, c: 4, s: 277; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 4, s: 2877.

42- Râzî, Mefâtîhu'l-Gayb, Beyrut 1981-1401, c: 18, s: 164; Zemahşerî, el-Keşşâf, Riyad 1418-1998, c: 3, s: 300-306; Kurtubî, el-Câmiğü li ahkâmil- Kur'an, Beyrut 1427-2006, c: 11, s: 266-267; Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 270; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 4, s: 2877; Komisyon, Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meâli, Komisyon, Medine 1992, s: 241.

43- Râzî, Mefâtîhu'l-Gayb, Beyrut 1981-1401, c: 18, s:164; Kurtubî, el-Câmiğü li ahkâmil- Kur'an, Beyrut 1427-2006, c: 11, s: 379; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 4, s: 2877.

44- Yusuf sûresi /12, âyet: 55.

45- Yusuf sûresi /12, âyet: 56.

46- Zemahşerî, el-Keşşâf, Riyad 1418-1998, c: 3, s: 300-306; Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 270; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 4, s: 2880; Komisyon, Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meâli, Komisyon, Medine 1992, s: 241.

47- Yusuf sûresi /12, âyet: 57.

48- Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 4, s: 2876-2879-2880; Bkz. Râzî, Mefâtîhu'l-Gayb, Beyrut 1981-1401, c: 18, s: 164; Mâturîdî, Ebû Mansur, Tefsîrû'l-Mâturîdî, Tefsîru ehli's-sünneti'l-kâmil, S. Arabistan, s: 250/6-254/6; Zemahşerî, el-Keşşâf, Riyad 1418-1998, c: 3, s: 300; Kurtubî, el-Câmiğü li ahkâmil- Kur'an, Beyrut 1427-2006, c: 11, s: 378-381; Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân Tefsiri, İstanbul 1969, c: 4, s: 278-279.

49- Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 4, s: 2876-2878. Bkz. Râzî, Mefâtîhu'l-Gayb, Beyrut 1981-1401, c: 18, s: 164-165; Mâturîdî, Ebû Mansur, Tefsîrû'l-Mâturîdî, Tefsîru ehli's-sünneti'l-kâmil, S. Arabistan, s: 250/6-254/6; Zemahşerî, el-Keşşâf, Riyad 1418-1998, c: 3, s: 300; Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 270; Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân Tefsiri, İstanbul 1969, c: 4, s: 278-279; Tekin, İlyas, Adalet, İstanbul 2023, s:60.

50- Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 270; Zemahşerî, el-Keşşâf, Riyad 1418-1998, c: 3, s: 300.

51- Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 4, s: 2875-2876; Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân Tefsiri, İstanbul 1969, c: 4, s: 276-277.

52- Yusuf sûresi /12, âyet: 56-57.

53- Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 270; Komisyon, Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meâli, Komisyon, Medine 1992, s: 241.

54- Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 270; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 4, s: 2883; Komisyon, Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meâli, Komisyon, Medine 1992, s: 241.

55- Yusuf sûresi /12, âyet: 58.

56- Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 4, s: 2883.

57- Yusuf sûresi /12, âyet: 59.

58- Yusuf sûresi /12, âyet: 60.

59- Yusuf sûresi /12, âyet: 61.

60- Yusuf sûresi /12, âyet: 62.

61- Yusuf sûresi /12, âyet: 63.

62- Yusuf sûresi /12, âyet: 64.

63- Yusuf sûresi /12, âyet: 65.

64- Yusuf sûresi /12, âyet: 66.

65- Yusuf sûresi /12, âyet: 67.

66- Bkz. Râzî, Mefâtîhu'l-Gayb, Beyrut 1981-1401, c: 18, s: 176-178; Mâturîdî, Ebû Mansur, Tefsîrû'l-Mâturîdî, Tefsîru ehli's-sünneti'l-kâmil, S. Arabistan, s: 261/6-263/6; Zemahşerî, el-Keşşâf, Riyad 1418-1998, c: 3, s: 306; Taberî, Câmiul-beyân an te'vîli Âyi'l-Kur'an, Kahire tarihsiz, c: 16,s: 165-170; Kurtubî, el-Câmiğü li ahkâmil-Kur'an, Beyrut 1427-2006, c: 11, s: 399-402; Âlûsî, Rûhu'l-meânî, Beyrut tarihsiz, s: 15-19, 40; Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 271;Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân Tefsiri, İstanbul 1969, c: 4, s: 292-296; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 4, s: 2890-2891.

67- Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 4, s: 2890.

68- Yusuf sûresi /12, âyet: 68.

69- Yusuf sûresi /12, âyet: 69.

70- Nisâ sûresi /4, âyet: 58.